

COLLEGIUM DOCTORUM

Magyar református teológia

- ♦ Tokics Imre: Isten hídembere: A vallási néprajzot és folklórt kutató tudós – †Szigeti Jenő munkássága (1936–2020)
- ♦ Buzogány Dezső: „Nemhogyan látni, de hallani is szörnyűséges volt”
A pestis a magyar református egyháztörténetben
- ♦ Bódiss Tamás: Magyar református énekeskönyv – 2021
- ♦ Magyar Balázs Dávid: Közerkölcsek Debrecen mezővárosában a reformáció hajnalán (1547–1572)
- ♦ Köbel Szilvia: Különleges jogrend és a vallásgyakorlás korlátozása COVID vírus miatt elrendelt veszélyhelyzet idején

---

17. évfolyam
2021/2.

A Magyarországi Református Egyház
Doktorok Kollégiumának periodikája

Budapest, 2021

TARTALOM

ELŐSZÓ

- ♦ Szabó Zsolt: A demokrácia alapelveinek protestáns gyökereiről 175

TANULMÁNYOK

- ♦ Tokics Imre: Isten hídembere: A vallási néprajzot és folklórt kutató tudós
†*Szigeti Jenő munkássága (1936–2020)* 182
- ♦ Buzogány Dezső: „Nemhogy látni, de hallani is szörnyűséges volt” –
A pestis a magyar református egyháztörténetben 204
- ♦ Bódiss Tamás: Magyar református énekeskönyv – 2021 215
- ♦ Magyar Balázs Dávid: Közerkölc Debrecen mezővárosban
a reformáció hajnalán (1547–1572) 233
- ♦ Köbel Szilvia: Különleges jogrend és a vallásgyakorlás korlátozása
COVID vírus miatt elrendelt veszélyhelyzet idején 271

RECENZÍÓK

- ♦ Tikász Ábel – Fekete Károly–Literáty Zoltán–Steinbach József (szerk.):
Igehirdetők kézikönyve 282
- ♦ Paczári András – Zsengellér József (szerk.): A nagy zarándok végleg
célhoz ért – *Tanulmányok Xeravits Géza emlékére 50. születésnapja
alkalmából* 286
- ♦ Kustár Zoltán – Pecsuk Ottó: Pontos. Természetes. Érthető
A bibliafordítás elmélete, gyakorlata és távlatai 290

SZERZŐK 294

FEKETE KÁROLY–LITERÁTY ZOLTÁN–
STEINBACH JÓZSEF (SZERK.)

Igehirdetők kézikönyve

Budapest, Kálvin Kiadó, 2021.

„Aztán beszélni kezdett arról a Máriáról, aki észvesztetten zokogva dül a sziklának, mert üres a sír. Az Úr teste eltűnt! És abban a zajos, nagy templomban olyan csend lett, hogy a légyzúgást is meg lehetett hallani. És a fakó hangocska megtöltötte a templomot. A kis teremtből valami olyan fény ömlött, mely a túlnani forrásból sugárzott. Úgy ragyogta be aprócska, jelentéktelen személyét, hogy mindnyájan nagyon szépnak láttuk.”¹

Isteni kegyelem, valóságos csoda, hogy az emberi szó a kijelentés eszköze lehet. *Praedicatio verbi Dei est verbum Dei* – vallja a Második Helvét Hitvallás² is a reformátori formulát, mely azóta vezércsillagává lett a protestáns homiletikai gondolkodásnak. Amikor a posztmodern, szekuláris kontextusban némelyek megkérdőjelezik a prédikálás érvényességét, a 2021-ben megjelent *Igehirdetők kézikönyve* egyfajta hitvallástétel mind a szerkesztők, mind a szerzők részéről a hirdetett Ige győzelmes erejéről. Ha Istennek van szava az emberhez, a hirdetett Ige sem némulhat el.

1980-ban jelent meg utoljára *Hirdesd az igét!*³ címmel hasonló kötet Adorján József szerkesztésében. A most megjelent kiadvány történelmi kontextusa egészen eltér a korábbtól, azonban közös a két kiadványban az igehirdetőket is bénító társadalmi fásultság, melyet egykor a diktatúra okozta, Istentől való elidegenedés, napjainkban pedig a COVID-19 járvány következtében megváltozott egyházi élet okoz. A kontextusvizsgálatnál nem hagyható figyelmen kívül az a tény sem, hogy a 2021-es esztendő Ravasz László püspökké választásának centenáriuma. Minden, ami a magyar református igehirdetésről

¹ ZSINDELYNÉ Tüdős Klára: *Arcképek*, Budapest, 1978, 67.

² A Második Helvét Hitvallás, ford. Buzogány Dezső, Budapest, Kálvin Kiadó, 2017.

³ ADORJÁN József, et al (szerk.): *„Hirdesd az igét!” Igehirdetők kézikönyve*, Budapest, A Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, 1980.

elmondható, Ravasz László életművében benne foglaltatik. Minden korábbi homiletikai tradíció az ő munkásságában duzzadt olyan folyóvá, amely a mai napig öntözi, táplálja a református igehirdetői gyakorlatot. Ezért is tekinthető a Ravasz-életműért való hálaadásnak a centenáriumon megjelent kötet.

A kötet szerkesztője Dr. Fekete Károly (1960–) egyetemi tanár, a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke, Dr. Literáty Zoltán (1976–) református lelkipásztor, a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának docense, valamint Dr. Steinbach József (1964–), a Dunántúli Református Egyházkerület püspöke, a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának elnöke. A kötet tanulmányait negyvennégy szerző jegyzi, mind az akadémiai és a gyülekezeti világ, mind a társadalmi missziókban szolgáló lelkipásztorok képviseltetik magukat. A kötet tartalmaz néhány olyan tanulmányt is, melyet az elmúlt években elhunyt református lelkipásztorok, teológiai tanárok jegyeznek. Nagy István (1930–2015) egykori budapesti teológiaprofesszor a prédikációra való készülésről és a kazuáliák homiletikumáról szóló tanulmányokkal gazdagítja a kötetet. Szűcs Ferenc (1936–2021) néhai budapesti professzor az írásmagyarázat református alapelveiről, Cseri Kálmán (1939–2017) egykori pasaréti lelkipásztor pedig a temetési prédikációról osztja meg gondolatait.

A kötet szerkezetén végigtekintve valósággá lesz Karl Barth iránymutató gondolata, miszerint „a teológiában minden a prédikáció készítésért történik”,⁴ hiszen a kötet három fő része a teológia minden területével és számos társadalomtudománnyal párbeszédet folytat. Az *Általános homiletika* rész, felhasználva a nyelvtudomány, a hermeneutika, az esztétika, a nyelvfilozófia kutatási eredményeit, igyekszik meghatározni a prédikáció célját (Kádár Ferenc), elhelyezni a ma igehirdetését a közelmúlt homiletikai tendenciái között (Literáty Zoltán), majd számba veszi a különböző homiletikai műfajokat (Steinbach József), valamint a prédikáció antropológiai alapjait (Németh David) keretezi.

A *Materiális homiletika* fejezet, felhasználva az egzegézis, a bibliai teológia és a vallástudomány kutatási eredményeit, rövid betekintést ad a bibliai narratívákba. Karasszon István az őstörténetek, Fodor Ferenc a patriarcha-történetek, Marjovszky Tibor a pusztai vándorlás, Zsengellér József pedig Izrael történetének homiletikumáról ad közre tanulmányt. Az evangéliumok homiletikumát nem egyes könyvenként, hanem műfajonként tárgyalja a kötet. Rudolf Bohren (1920–2010) megjegyzi,⁵ hogy forma és tartalom elválaszthatatlanul összetartozik mind a bibliai narratívában, mind a prédi-

⁴ BARTH, Karl: *Homiletics*, Louisville, Kentucky, Westminster John Knox Press, 1991, 17.

⁵ BOHREN, Rudolf: *Az igehirdetés mint szenvedély*, Pápa, Dunántúli Református Egyházkerület, 2020. 143.

kációban, így az igehirdetésre való készülés távlatában is hasznos, amiképpen Jézus tanításáról Kókai-Nagy Viktor, Jézus példázatairól Kozma Zsolt, Jézus csodatörténeteiről Bekő István Márton, Jézus születés-, szenvedés- és feltámadástörténetéről pedig Balla Péter értekezik.

A harmadik rész *Ünnepek, kázusok, alkalmak* címmel a nem klasszikus úrnapi igehirdetői szituációkat szedi csokorba. Az egyházi év ünnepein (Görözd Zsolt, Fekete Károly, Kádár Ferenc), a kazuális szolgálatokon (Bogárdi Szabó István, Szarka Miklós), a gyülekezeti és egyéb ünnepségeken elhangzó prédikációkat kutató (Gaál Sándor, Hős Csaba, Steinbach József) tanulmányokat olvashatunk.

A harmadik rész bátran vallja, hogy az igehirdetés az egyház élettevékenysége, s így Isten Igéje nem maradhat néma sem az alkoholbetegek között (Németh Dávid), sem a kallódó ifjak között (Erdős Eszter), sem hajléktalan emberek előtt (Márkus Gábor), sem kórházban (Gál Judit), sem börtönben (Kaszó Gyula), sem katonák között (Sajtos Szilárd). Az igehirdetőnek a hallgató világát legalább olyan jól kell ismernie, mint a Biblia világát. A kötetben megjelent írások rövid betekintéseket adnak ezekről a kontextuális igehirdetői szituációkról, melyek különösen is nagy segítséget nyújtanak egy-egy nem mindennapi szolgálat előtt.

A harmadik rész a prédikáció mai kihívásaival zárul. A Ravasz László által is gyakorolt rádiós szolgálatokról Fekete Ágnes, a televíziós megjelenésekről Bella Violetta, míg a változó életforma és életmód okozta kihívásokról Lovas András tanulmányát olvashatjuk. A kötet textuáriummal és perikóparenddel zárul. Mivel a 2021-ben megjelent énekeskönyv törzsanyaga az egyházi év szerint tagozódik, a kézikönyvet és az énekeskönyvet követve esély nyílt arra, hogy az elkövetkezendő években a református egyház istentiszteleti és igehirdetési gyakorlatában nagyobb hangsúlyt kapjon az egyházi év.

A terjedelmi korlát nem teszi lehetővé, hogy az egész kötetet tanulmányról tanulmányra értékeljük, ezért csupán három olyan írást emelünk ki, melyek mondanivalója és relevanciája túlmutat a kötet keretein, s amelyek talán a leginkább felkeltik a vágyat az olvasóban a kézikönyvvel való ismerkedésre.

Visky András a *Prédikáció és művészet* kapcsolatáról gondolkodva kifejti, hogy az igehirdetés a nyelv határáig juttatja el a beszédet és a beszélőt, mert a valódi megértés túllép a nyelven. A prédikáció elsőrendűen nem írásértelmezés, hanem Szó-történés (Gerhard Ebeling), mert a Szentlélek Krisztust hozzáink közellévőként tanúsítja (148.). „A prédikáció nem a szövegértelmezés nyilvános gimnasztikája, nem valamiféle kiváló teljesítmény, hanem a megváltás alapító tette, végrehajtójával és beteljesítőjével végbement és történő találkozásról való nyilvános tanúságtétel.” (153.) Az evangéliumi történetek kilépnek a nyelvből, áttörik a nyelv sokszor rabságnak tűnő határát, létezésünk egészét hatják át. „Az igehirdetés kiűzetés az uralmi struktúra alparadi-

csomából, és a mezítelenségünk felismerése, majd pedig fölöltöztetésünk egyszerre privát és látványos csodája, azokba a hozzánk illő ruhákba, amiket maga a kegyelmes Isten készített el nekünk.” (149.) A prédikáció egy lehetetlen lehetőség a valóság határán.

Fekete Károly tanulmánya *A mennybemenetel ünnepének homiletikumáról* azért követel fokozott figyelmet, mert a húsvét utáni negyvenedik nap méltatlanul elhanyagolt a református gyülekezeti gyakorlatban, pedig Fekete Károly szerint mind a református úrvacsoratan, mind Krisztus kettős természete és közbenjárói tiszte, valamint a Szentlélek jelentősége a mennybemenetel tükrében érthető meg igazán. Mivel a menny nem földrajzi hely, hanem állapot, így áldozócsüdtörtök nem az Istentől való távolság, hanem az Istennel való együttlét perspektíváját hordozza. Krisztus uralmi területének kiterjesztése nemcsak az emberi szív, hanem az egész kozmosz felett. Krisztus megbékéltető ereje összekapcsolta a látható és láthatatlan világot, így van kapcsolat Isten és ember között. Miután hármastisztét elvégezte a földön, a mennyben tökéletességre viszi, hogy papként esedezzek érettünk, prófétaként Szentlelke által tanítsa a népeket, királyként kegyelmi ajándékokat osztogat katonáinak (401.). Mivel távozóban megáldotta tanítványait, a betegeket gyógyító, szeggekkel megsebzett áldó krisztusi kezek árnyékában folyik a földi élet (401.). Áldozócsüdtörtök teológiai gazdagságát bátran kellene proklamálnia a prédikátoroknak.

Literáty Zoltán *Prédikáció az online térben* című tanulmánya bizonyára egyfajta történelmi emlék lesz az elkövetkezendő generációk számára a 2020–2021-es év történéseiről. Míg a 2019-es Doktorok Kollégiuma Gyakorlati Teológiai Szekciójának ülésén még senki sem gondolta relevánsnak a virtuális prédikáció kérdését, 2021 végén már majdnem minden gyakorló lelkipásztor szerzett valamilyen tapasztalatot erről az új formáról. Literáty Zoltán alapvetése, hogy amiképpen Ravasz László élt a kommunikációs forradalom hozta újításokkal, mi sem tehetünk másképpen, azonban rengeteg gyakorlati kérdést vet fel az közvetített igehirdetés. A forma, minőség, hossz, elérhetőség kérdésén túl nem világos az online prédikálás hosszútávú gyülekezeti hatása sem. A Literáty Zoltán által feltett kérdésekre bizonyára a jövő egyháza felel majd.

Az *Igehirdetők kézikönyve* egy járvány után ébredező, Ravasz László homiletikai örökségeért hálát adó, s Krisztus jövőjébe tekintő református egyháznak szól. Hatszáz oldalon keresztül tanítja olvasóját a református akadémiai világ s gyakorló lelkipásztorok hada, hogy minél többen, teológiai képesítéstől függetlenül meghallják a felszólítást: „Hirdesd az Igét!” (2Tim 4,2).

Tikász Ábel